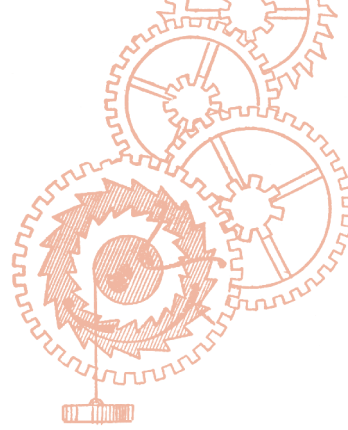

Langileak vs. makinak

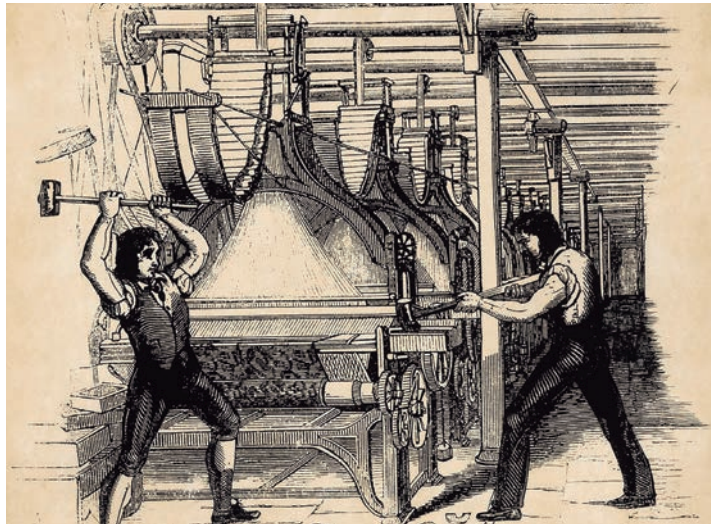
**NAGORE
IRAZUSTABARRENA
URANGA**

Anstey (Ingalaterra), 1779. Leicesterren kanpoaldeko herriko ehungintza fabrika batean, ugazabak Ned Ludd izeneko aprendizari errieta eta jipoia eman zizkion, ehungailua gaizki erabiltzen ari omen zelako. Haserre, Luddek mailu bat hartu eta bi makina hondatu zituen.

Baliteke kondaira hutsa izatea, Ludd existitu zeneko frogarik ez baitago. Baina Ingalaterrako langileen artean 1811n eztanda egin zuen mugimenduak harengandik hartu zuen izena. Luddismoak mekanizazioaren kontra egin zuen, Luddek ustez egin bezala makinak suntsituz, makina haiek langileen eskubideak urratu eta lan-baldintzak okertzen zituztela argudiatuz.

Mugimendua ez zen Ingalaterrara mugatu eta antzeko industrializazio prozesuak izan zituzten eremuetan ere ludditek bidea egin zuten. Iberiar penintsulan, Euskal Herria eta Katalunia izan ziren ingeles ereduari gehien jarraitu zioten lurraldeak; berriki, *Sàpiens* aldizkariko ekaineko alean, John McAulay kazetariak luddismoak Herrialde Katalanetan egindako bidea xehe aztertu du.

Iberiar penintsulako lehen ekin-tza luddita Alcoin (Valentzia) egin zuten. 1821eko martxoaren 2an, 1.200

pertsonek Alcoiko fabriketara jo zuten, ehungailu berriek artisau familien lana mehatxatzen zutelako. Hamazazpi makina hondatu zituzten eta, enpresako jabeekin negoziatzen hasi arren, armadak itzali zuen protestaldia. Handik bi urtera Gironako Camprodon herriko ehuleak matxinatu ziren makinaren aurka, eta berriro ere interbentzio militarrek zapuztu zuen ahalegina, hainbat matxinoren aurka gerra kontseiluak egite-raino. Gainera, 1824an Errege Agindu bat jarri zuten indarrean Camprodongo Udalaren erantzukizuna jaso eta handik aurrerako ahaleginak neurri zorrotzen bidez saihesteko. Baina luddismo katalanaren adibide nabarmenena Bartzelonan

gertatu zen, 1835ean. Bi urte lehenago bertako Bonaplata enpresa izan zen lurrun-makinak erabiltzen lehena. Aurrez kaxkarrak ziren lan-baldintzak okerrera egin zuten. Langileek makinak eraso orde, zuzenean fabrikari su eman zioten.

Euskal Herriko industrializazio prozesua aintzat hartuta, pentsa liteke luddismoak ere bidea egin zezakeela gurean. Baina, beharbada ehungintzak halako pisurik ez zuelako, ez zen ekintza ludditarik izan. Nacho Caverio Garcés historialariaren esanetan, ordea, “zuzenagoa litzateke kasurik

egon ote zen ez dakigula esatea, Espainian matxinada ludditen gaia oso gutxi aztertu delako, Alcoiko edo Bonaplatako kasuak salbu”.

Ingalaterran nahiz beste toki batzuetan, Luddismoa azkar itzali zen, bere helburuak lortu gabe. Baina teknologiarren mehatxuen gaiak gaurkotasuna ez du galdu, eta neoluddismoa ere garatu da korrante filosofiko gisa. Baina Caverio Garcésen ustez, luddismoa makinak suntsitzeaz haratago doa: “Ludditak sistema ekonomiko berriaren aurka altxa ziren, iraganeko lan-komunitateen babesa eta elkartasuna kupidarik gabe suntsitu zuen sistemaren aurka”. ●

Pandemia zaharrenaren jatorriaz

541. urtean izurriak Bizantziar Inperioa astindu zuen. Historian erregistratutako lehen pandemiatzat jotzen da, eta luzaroan historialariek uste izan dute Afrikako ipar-mendebaldean izan zuela jatorria. Baina berriki *The Journal of Interdisciplinary History* aldizkarian argitaratutako ikerlan genetikoak oso bestelako emaitza izan du: izurria Asian

sortu zen, zehazki, huno tzurien edo heftaliten lurraldean. Horrez gain, izurriak egindako bidea zehaztu ahal izan dute: abiapuntutik Indiara iritsi zen eta, handik, itsas merkataritza medio, Itsaso Gorriraino eta, beraz, Afrikaraino iritsi zen. Beraz, egia da izurria Afrikako ipar-mendebaldetik iritsi zela Bizantziora, baina jatorria ez zuen han izan. ●